

Eva
Zelizňaková

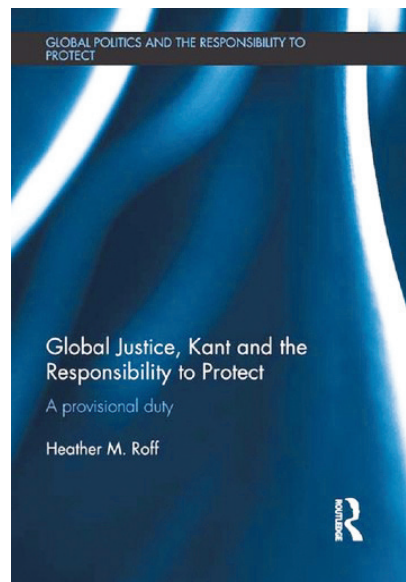
Global Justice, Kant and the Responsibility to Protect

Heather M. Roff: *Global Justice, Kant and the Responsibility to Protect*. Routledge, 2013, 216 s. ISBN 978-0415660815.

V reakcii na zverstvá spáchané počas konfliktov v 90. rokoch 20. storočia na Balkáne a v Rwande a tiež na neschopnosť medzinárodného spoločenstva týmto zločinom zabrániť, prijali členské štáty OSN v roku 2005 novú bezpečnostnú normu, ktorej cieľom je ochrana civilistov pred genocídou, etnickými čistkami, vojnovými zločinmi a zločinmi proti ľudskosti.

Zásada zodpovednosti za ochranu vychádza z troch pilierov: (i) štát nesie hlavnú zodpovednosť za ochranu svojho obyvateľstva pred genocídou, vojnovými zločinmi, zločinmi proti ľudskosti a etnickými čistkami; (ii) medzinárodné spoločenstvo musí štátom pomáhať pri plnení ich povinnosti chrániť; (iii) keď štát pri ochrane svojho obyvateľstva zjavne zlyhá alebo je sám páchatelom týchto zločinov, medzinárodné spoločenstvo je zodpovedné za prijatie spoločného postupu.

Norma, ktorá v sebe obsahuje provokujúce napätie medzi suverenitou štátu na jednej strane a externým zásahom do tejto suverenity na strane druhej a ktorá zakladá legitimitu vojenskej intervencie odôvodnenú humanitárnym účelom, spustila celosvetovú diskusiu na poli humanitných a spoločenských vied. Len samotné vydavateľstvo Routledge vytvorilo samostatnú edíciu venovanú téme politiky a zásade zodpovednosti za ochranu, v ktorej dodnes vyšlo takmer dvadsať

titulov. Jedným z príspevkov do zaujímavého diskurzu je titul *Globálna spravodlivosť, Kant a zodpovednosť za ochranu* od Heather M. Roffovej.

Roffová predstavuje zásadu zodpovednosti za ochranu ako všeobecnú morálnu a zároveň právnu povinnosť a rozčarovaná skúsenosťami s implementáciou tejto normy počas ôsmich rokov jej platnosti, prejavuje úprimný záujem o praktické riešenie ochrany civilistov počas prebiehajúcich vojnových konfliktov. Autorka hľadá argumentačnú bázu pre legálne nespochybniteľný spôsob donútenia štátov zaujať ku konfliktom jednoznačné stanovisko namiesto prázdnych politických proklamácií a pre zabránenie ďalším selektívnym prístupom medzinárodného spoločenstva k použitiu humanitárnych vojenských zásahov.

Nie je veľkým prekvapením, že sa pri svojom vedeckom zameraní na oblasť etiky, práva, politiky, medzinárodnej bezpečnosti a ochrany ľudských práv vo svojej prvej monografii obrátila práve na Kantovu etiku a filozofiu práva, keďže za posledné dve dekády výskumu v oblasti medzinárodnej etiky a práva sa Kantova praktická filozofia, zvlášť Kantovo dlho opomínané a často znevažované dielo *Metafyzika mravov*, dostala do zaslúženého stredobodu záujmu súčasných bádateľov.

Kniha na ploche šiestich kapitol skúma stav súčasného medzinárodného spoločenstva a konštatuje, že napriek existencii medzinárodného práva sa globálna spoločnosť nachádza stále v rovine prirodzeného stavu, v ktorom majú všetky normatívne povinnosti len dispozitívny charakter. Vychádza pritom z Kantovej koncepcie prirodzeného stavu, podľa ktorej prirodzený stav nie je stav prírodný, bez akýchkoľvek pravidiel a obmedzení, človek tu nie je človeku vlkom, avšak všeobecná akceptácia slobody a práv druhého je celkom závislá od ľubovôle každého subjektu takého spoločenstva. V prirodzenom stave síce existujú rozumom zdôvodnené nároky, a z nich vyplývajúce povinnosti, ale o ich presadení rozhoduje ten subjekt, ktorý má v takomto stave dominantnejšie postavenie. Kant však zároveň podotýka, že takýto prirodzený stav nemusí byť nevyhnutne stavom nespravodlivým iba preto, že tí, ktorí v ňom žijú, sa voči sebe správajú z pozície veľkosti sily, ktorou disponujú, ale je to stav bezprávia, v ktorom v prípade vzniku sporu, pokiaľ ide o práva, neexistuje žiadny spôsobilý sudca, ktorý by vyniesol právoplatné rozhodnutie.

Z tejto pozície potom vychádza autorka pri zdôvodnení nevyhnutnosti reálnej inštitucionalizácie medzinárodného práva, t. j. ustanovenia nespochybniteľnej a nezávislej tretej strany disponujúcej reálnou donucovacou mocou, ktorú v Kantovom systéme práva predstavuje štát; podľa Roffovej je na medzinárodnej úrovni tento status potrebné priznať už etablovaným inštitúciám medzinárodného práva, výrazne legitimizovaným, reformovaným, posilneným a disponujúcim navyše nevyhnutnou mocenskou zložkou.

Len takto inštitucionalizované a legitimizované má medzinárodné spoločenstvo právomoc a zodpovednosť poskytnúť verejnosti všeobecne záväzné pravidlo jeho prijatím a vyhlásením; právomoc a zodpovednosť vytvoriť predpoklady na aplikáciu pravidla v praxi a právomoc a zodpovednosť za to, že v prípade sporu jeho súdy vynesú konečné a záväzné rozhodnutie.

Pre praktickú implementáciu bezpečnostnej normy OSN, zodpovednosti za ochranu, by to na rozdiel od súčasného stavu znamenalo, že v prípade ohrozenia civilistov na akomkoľvek mieste našej planéty by sa táto povinnosť ochrany realizovala automaticky, s cieľom predísť alebo zabrániť genocíde, etnickým čistkám, vojnovým zločinom či zločinom proti ľudskosti.

Roffová priznáva, že naliehavosť prebiehajúcich konfliktov a utrpenie civilného obyvateľstva neposkytuje čas na vytváranie žiadateľného právneho stavu, preto hľadá spôsob, akým možno autorizovať a vynútiť použitie vojenských humanitárnych zásahov (t. j. implementáciu zásady zodpovednosti za ochranu) v realite súčasného medzinárodného práva. Oporu prekvapujúco nachádza v Kantových *lex permissiva*, jednej z najproblematickejších častí Kantovej filozofie práva. Autorčina precízna analýza *lex permissiva* robí z tretej kapitoly kľúčovú časť tejto knihy, čím sa snaží vytvoriť teoretickú cestu k všeobecnej vynútiteľnosti humanitárnych vojenských zásahov v prirodzenom stave medzinárodného práva.

V poslednej kapitole overuje autorka svoju argumentáciu na príklade dvoch prebiehajúcich vojnových konfliktov: v Líbyi a v Sýrii. Kým v Líbyi reagovalo medzinárodné spoločenstvo promptným humanitárnym vojenským zásahom, Sýria bola ponechaná napospas svojmu osudu. Aj keď s odstupom siedmich rokov od vydania titulu môžeme cynicky skonštatovať, že sa na stave občianskych vojen bez ohľadu na prístup k implementácii zásady zodpovednosti za ochranu okrem počtu obetí ani v jednej z krajín dodnes nič nezmenilo, kniha napriek tomu obsahuje zaujímavé postrehy a argumentačné východiská, s ktorými možno ďalej pracovať.

JUDr. Eva Zelizňaková, MSc., PhD.

eva.zeliznakova@gmail.com

nezávislá vedecká pracovníčka/independent scholar